

MASARYKOVA UNIVERZITA
FAKULTA SOCIÁLNÍCH STUDIÍ

TECHNICKÁ ZPRÁVA ZE ZAJIŠTĚNÍ TERÉNNÍ FÁZE SBĚRU DAT SOCIOLOGICKÉHO ŠETŘENÍ „TŘÍDNÍ STRUKTURA A SOCIÁLNÍ MOBILITA 1989-2009“.

VYPRACOVÁNO PRO:

Masarykovu univerzitu
Fakultu sociálních studií

VYPRACOVAL:

AUGUR Consulting s.r.o.

OBSAH A STRUKTURA TECHNICKÉ ZPRÁVY

I. KONTEXT A HLAVNÍ CÍLE.....	3
II. PŘEDVÝZKUM.....	3
II.1. CÍLE PŘEDVÝZKUMU	3
II.2. VÝSLEDKY A DOPORUČENÍ VYPLÝVAJÍCÍ Z PŘEDVÝZKUMU	4
III. CÍLE HLAVNÍ FÁZE SBĚRU DAT	5
IV. POUŽITÁ METODOLOGIE	5
IV.1. ZPŮSOB VÝBĚRU VZORKU DOTÁZANÝCH RESPONDENTŮ	5
IV.2. TAZATELSKÁ SÍŤ A OBECNÝ POPIS PRÁCE S TAZATELSKOU SÍŤÍ	5
V. POPIS ORGANIZACE HLAVNÍ FÁZE SBĚRU DAT	6
V.1. REKRUTACE TAZATELŮ.....	6
V.2. PŘÍPRAVA PODKLADŮ PRO TERÉNNÍ FÁZI SBĚRU DAT	7
V.3. VYPRACOVÁNÍ PODROBNÉ INSTRUKTÁŽE PRO TAZATELE.....	7
V.4. DISTRIBUCE PODKLADŮ TAZATELŮ.....	7
V.5. PRŮBĚŽNÁ KOMUNIKACE S TAZATELI V PRŮBĚHU SBĚRU DAT A SLEDOVÁNÍ NÁVRATNOSTI A ÚSPĚŠNOSTI DOTAZOVÁNÍ	8
V.6. PŘÍPRAVA LABEL V ČESKÉM JAZYCE V PROSTŘEDÍ SPSS	8
V.7. PRVNÍ - VSTUPNÍ KONTROLA PRIMÁRNÍCH DAT	8
V.8. ZÁPIS DAT DO PRIMÁRNÍ MATICE DAT V PROSTŘEDÍ SPSS.....	8
V.9. VYHLEDÁVÁNÍ A ZÁPIS KÓDŮ PODLE ISCO - 88	8
V.10. VÍCESTUPŇOVÁ KONTROLA DAT ZAPSANÝCH V PRIMÁRNÍ MATICI	9
VI. REKAPITULACE	10
VII. ZÁVĚREM.....	11
VIII. PŘÍLOHY	12
VIII.1. STRUKTURA VZORKU DOTAZOVANÝCH JEDNOTEK	12
VIII.2. DOTAZNÍK.....	13

I. KONTEXT A HLAVNÍ CÍLE

Společnost AUGUR Consulting s.r.o. byla jako vítěz výběrového řízení oslovena FSS MU k zajištění terénní fáze sběru dat rozsáhlého výzkumného šetření sociologického charakteru mezi populací České republiky.

Tématem tříletého ambiciózního výzkumu, který bude probíhat do roku 2010 je „třídní struktura a sociální mobilita v období let 1989-2009“.

Tato technická zpráva předkládá syntézu postupů a jednotlivých kroků, které uplatnila při naplňování předmětu díla a cílů výzkumu společnost AUGUR Consulting s.r.o. v logické posloupnosti, při dodržení vysokých metodologických standardů.

Tým řešitelů z Fakulty sociálních studií si vytkl za cíl uskutečnit před zahájením hlavní rozsáhlé terénní fáze sběru dat předvýzkum na vzorku cca 100 respondentů. Vzhledem k tomu, že předvýzkum realizovala naše společnost AUGUR Consulting s.r.o., dovoluujeme si v úvodní části této technické zprávy zprostředkovat, pro její komplexnost, také některé základní informace a poznatky, které s předvýzkumem souvisely.

II. PŘEDVÝZKUM

II.1. CÍLE PŘEDVÝZKUMU

Jedním z hlavních cílů předvýzkumu bylo identifikovat srozumitelnost operacionalizovaných indikátorů a položek uplatněných ve zjišťovacím nástroji (dotazníku), jehož pracovní verzi připravil tým řešitelů z FSS MU. Předvýzkum identifikoval názory respondentů, kteří se rekrutovali z různých sociálně demografických skupin populace.

Šlo také o identifikaci kritických (problémových) míst ve zjišťovacím nástroji – především pak o srozumitelnost otázek a baterií s položkami pro respondenty a srozumitelnost filtrací, upozornění, odkazů a karet pro tazatele.

Dále bylo cílem předvýzkumu identifikovat míru uživatelské přívětivosti zjišťovacího nástroje pro dotazované respondenty, jeho metodologickou únosnost z hlediska délky dotazování, navrhnout případnou optimalizaci zjišťovacího nástroje a ověřit proceduru sběru dat přímo v terénu, zejména pak ochotu respondentů odpovídat na otázky fakticitního charakteru, otázky identifikující politickou orientaci respondentů a jejich ekonomický status.

II.2. VÝSLEDKY A DOPORUČENÍ VYPLÝVAJÍCÍ Z PŘEDVÝZKUMU

Délka pro vyplnění dotazníku s respondenty se u předvýzkumu pohybovala v rozmezí 50 – 120 minut. Délka dotazování souvisela především s věkem a vzděláním respondentů. Na délku dotazování mělo vliv uplatnění celé řady otázek fakticitního charakteru, což činilo problémy především starším skupinám občanů.

Dotazník byl z pohledu většiny respondentů hodnocen jako „příliš dlouhý“. Jeho délka byla pro podstatnou část dotazovaných za hranicí únosnosti a to i přesto, že byli dotazovaní respondenti za interakci v předvýzkumu motivováni drobným dárkem.

V pracovní verzi dotazníku se vzhledem k nutnosti komparace výsledků v časové řadě (1989-2009) vyskytovalo několik typů nesourodých (nenavazujících) škálovacích technik a typů otázek. Tato skutečnost kladla, při zohlednění délky dotazníku (356 položek), velké nároky na schopnost soustředění respondenta, ale také na tazatele.

Z předvýzkumu dále vyplynulo, že zjišťovací nástroj bude potřeba zásadním způsobem optimalizovat také z hlediska grafického zpracování, (především pak zvýraznění odlišení pokynů pro tazatele, filtrací, odkazů na využití karet apod. Pracovní verze dotazníku nebyla vnímána respondenty i tazateli jako uživatelsky přívětivá.

Pro zajištění validity dat bylo dále doporučeno doplnit dotazování (při dodržení zákona 101 o ochraně osobních údajů) také o slosovateľné kupóny, kde by

respondenti uváděli pro účely slosování, ale také pro účely kontroly své jméno, příjmení a kontaktní spojení (telefon a adresa).

Výsledkem spolupráce řešitelského týmu z FSS MU a společností AUGUR Consulting s.r.o. na předvýzkumu byla zásadní optimalizace zjišťovacího nástroje pro hlavní část výzkumu, především jeho podstatná redukce z původních 356 položek na konečných 276 položek. Současně byl dotazník graficky, částečně i dramaturgicky upraven.

III. CÍLE HLAVNÍ FÁZE SBĚRU DAT

Cílem hlavní fáze výzkumu byl sběr dat s využitím dotazníku mezi reprezentativně vybraným vzorkem populace České republiky. Cílem bylo uskutečnit 3000 interakcí mezi odborně proškolenými tazateli a respondenty. Veškeré výsledky a výstupy z výzkumu se zhotovitel zavázal předat zadavateli do 1.11. 2009.

IV. POUŽITÁ METODOLOGIE

IV.1. ZPŮSOB VÝBĚRU VZORKU DOTÁZANÝCH RESPONDENTŮ

Při výběru vzorku respondentů byla využita metoda kvótního výběru. Kvótními znaky byly pohlaví, věkové kategorie, vzdělanostní kategorie a zastoupení všech krajů. Kvóty pro výběrový soubor odpovídají proporcionálnímu zastoupení v populaci celé České republiky. Oporou pro stanovení kvót byla aktuální data ČSÚ.

IV.2. TAZATELSKÁ SÍŤ A OBECNÝ POPIS PRÁCE S TAZATELSKOU SÍŤÍ

Společnost AUGUR Consulting disponuje vlastní tazatelskou sítí 940 externích spolupracovníků - tazatelů na území České a Slovenské republiky. Tazatelská síť je strukturována do všech krajů České a Slovenské republiky a zohledňuje všechny typy sídel z hlediska jejich velikosti.

Pro účely dotazování význačných osobností (představitelé firem, podniků, institucí, municipalit apod.) má společnost AUGUR Consulting 82 expertních tazatelů

s vysokou kulturou vystupování a komunikativních dovedností, psychologickými návyky a zkušenostmi takto náročné cílové skupiny dotazovat.

Všichni tazatelé AUGUR Consulting prošli vstupním instruktážním školením, které bylo realizováno v duchu norem SIMAR. Z jednotlivých instruktáží jsou doložitelné protokoly se všemi náležitostmi (průběh školení, seznam účastníků s jejich kontakty a podpisy, datum, školitelé, výsledek zkušebního testu atd.). Tazatelská síť je každoročně dále průběžně doškolována a obměňována.

V rámci jednotlivých průzkumů mají tazatelé vždy k dispozici speciální podrobnou instruktáž. Většina dotazníkových akcí je adresná na základě tzv. slosovateľných kupónů o ceny a dalších procedur.

Po ukončení terénní fáze sběru dat je náhodně vybraný vzorek respondentů podrobován kontrole.

V. POPIS ORGANIZACE HLAVNÍ FÁZE SBĚRU DAT

V.1. REKRUTACE TAZATELŮ

Východiskem pro možnost zahájení terénní fáze sběru dat byla správně cílená rekrutace tazatelů z naší celorepublikové tazatelské sítě. Vzhledem ke skutečnosti, že výzkum měl celorepublikový charakter a početnost výběrového souboru byla stanovena na 3 000 respondentů, bylo celkem osloveno a vyzváno ke spolupráci 550 tazatelů - spolupracovníků.

Společnost AUGUR Consulting s.r.o. disponuje s písemným souhlasem svých spolupracovníků, mimo jiné, také kontakty na jejich mobilní telefony. Pro flexibilní spolupráci s našimi tazateli využíváme kromě standardních forem komunikace (e-mail, telefonický rozhovor, poštovní korespondence, speciální internetový portál), také tzv. "sms bránu". Jedná se o softwarovou technologii, která umožňuje prostřednictvím smluvní spolupráce s mobilními operátory odesílat a přijímat velké množství sms zpráv v reálném čase (současně) z jednoho PC.

Touto formou byly skupině 550 tazatelů zaslány základní informace o aktuálním projektu a podmínkách spolupráce.

Tazatelé měli možnost na základě "dobrovolnosti" projevit zájem nebo případně odmítnout nabízenou spolupráci. Dobrovolnost participace tazatelů na konkrétním výzkumném projektu hraje významnou roli při zajištění validity výsledků (nedostatek času tazatele věnovat se dotazování vede často k chybám v zápisu odpovědí, neúplnosti dotazníků apod.). Nedostatek času tazatele, který spolupracuje na dotazování jenom proto, že se k tomu před časem zavázal vede často k neschopnosti tazatele a následně i realizátora výzkumu dodržet smluvní termíny ve vztahu k zadavateli výzkumného šetření.

V průběhu několika málo dní byly personální potřeby AUGUR Consulting s.r.o. ve vztahu k předmětnému připravovanému sběru dat zcela naplněny zájemci o dotazování i s rezervou náhradníků.

V.2. PŘÍPRAVA PODKLADŮ PRO TERÉNNÍ FÁZI SBĚRU DAT

Po schválení finální verze zjišťovacího nástroje zadavatelem, jsme prostřednictvím svých smluvních partnerů zajistili tisk potřebného počtu dotazníků a všech ostatních podkladů pro dotazování (karty, slosovateľné kupóny atd.).

V.3. VYPRACOVÁNÍ PODROBNÉ INSTRUKTÁŽE PRO TAZATELE

Společnost AUGUR Consulting vypracovává u příležitosti každého výzkumného projektu instruktáž pro tazatele, kde jsou uvedeny kromě základních obecných informací a podmínek spolupráce i konkrétní upozornění na úskalí - kritická místa, na která mohou tazatelé při dotazování narazit. Při přípravě instruktáže jsme vycházeli kromě dlouholetých zkušeností také z výsledků a zjištění, která vzešla z předvýzkumu.

V.4. DISTRIBUCE PODKLADŮ TAZATELŮM

Distribuce všech podkladů pro úspěšné zvládnutí dotazování respondentů byla tazatelům zaslána hromadně a všichni tazatelé byly současně prostřednictvím sms brány informováni, že jejich zásilka byla odeslána a mohou ji proto očekávat.

V.5. PRŮBĚŽNÁ KOMUNIKACE S TAZATELI V PRŮBĚHU SBĚRU DAT A SLEDOVÁNÍ NÁVRATNOSTI A ÚSPĚŠNOSTI DOTAZOVÁNÍ

Velice důležitá pro splnění termínu předání výsledků, ale také pro minimalizaci chyby výzkumu byla intenzivní komunikace s našimi tazateli. Ti tazatelé, kteří např. v důsledku nemoci, rodinných problémů, neočekávaného pracovního vytížení apod. nebyli schopni dodržet termín pro odeslání předem dohodnutého počtu dotazníků, mohli být flexibilně nahrazeni jinými tazateli v daném regionu.

V.6. PŘÍPRAVA LABEL V ČESKÉM JAZYCE V PROSTŘEDÍ SPSS

Souběžně s výše uvedenými aktivitami došlo k nadefinování label v českém jazyce v software SPSS. Nadefinovaný label pro zápis dat do primární matice byl ještě před zahájením procesu přepisu dat do primární matice vzájemně konzultován se zadavatelem.

V.7. PRVNÍ - VSTUPNÍ KONTROLA PRIMÁRNÍCH DAT

Vyplněné dotazníky do naší společnosti odesílali tazatelé prostřednictvím doporučené poštovní zásilky. Předem označená a o frankovaná obálka včetně vyplněného podacího lístku byla tazatelům odeslána s ostatními podklady pro dotazování. Úkolem tazatele bylo tedy pouze vložit vyplněné dotazníky a některé formální záležitosti do obálky a podat ji na poštu. Po obdržení zásilek s dotazníky probíhala vstupní kontrola dotazníku. Proběhl zápis počtu vyplněných dotazníků, počtu kupónů apod. Dotazníky byly očíslovány.

V.8. ZÁPIS DAT DO PRIMÁRNÍ MATICE DAT V PROSTŘEDÍ SPSS

Vzhledem k délce dotazníku, početnosti vzorku dotázaných a nezbytností dodržet smluvní termín pro předání výsledků se na přepisu dat do primární matice podíleli čtyři zaměstnanci (tzv. kodéři).

V.9. VYHLEDÁVÁNÍ A ZÁPIS KÓDŮ PODLE ISCO - 88

Vyhledávání kódů podle ISCO - 88 bylo náročným úkolem. Na vyhledávání kódů se podílelo celkem šest zaměstnanců naší společnosti. Správnost vyhledání kódu byla ještě následně kontrolována zaměstnanci, kteří kódy zapisovali

do primární matice dat. Aby byla zaručena jednotnost při vyhledávání konkrétních skupin zaměstnání a jejich přiřazení ke správnému kódu, proběhlo pracovní setkání za účasti zástupce řešitelského týmu se zaměstnanci AUGUR Consulting, kteří se na výše uvedené činnosti podíleli.

V.10.VÍCESTUPŇOVÁ KONTROLA DAT ZAPSANÝCH V PRIMÁRNÍ MATICI

Terénní data převedená do elektronické podoby (primární matice v SPSS) se dále kontrolovala tzv. čistila. Byly přitom využity všechny relevantní procedury.

VI. REKAPITULACE

- **Sběr dat probíhal v termínu od 16. 9. 2009 do 23. 10. 2009.**
- Celkem se na sběru dat (dotazování) podílelo **404 terénních pracovníků** (tazatelů) AUGUR Consulting. Všichni tazatelé prošli vstupním instruktážním školením, které proběhlo podle principů SIMAR. Nadstandardně vysoký počet tazatelů zapojených do terénní fáze sběru dat považujeme za vysoce přínosný pro zajištění kvality výsledků šetření.
- Celkem bylo distribuováno k tazatelům **3450** dotazníků.
- Celkem bylo do AUGUR Consulting doručeno **3027 vyplněných dotazníků**.
- Po vstupní kontrole primárních dat bylo vyřazeno pro neúplnost a z dalších důvodů 21 dotazníku.
- **Celkem bylo do primární matice dat přepsáno 3006 dotazníků.**
- Návratnost dotazníků od tazatelů činila tedy **87,1 %**, což považujeme vzhledem k délce dotazování za nadstandardně vysokou návratnost.
- Průměrný počet vyplněných dotazníků připadajících na jednoho tazatele je tedy **7,5 ks**.
- Po ukončení dotazování měl respondent možnost vyplnit slosovateľný kupón o ceny. Podmínkou účasti na losování o ceny bylo uvedení jména a kontaktního spojení respondenta (telefon nebo adresa). Pro zaručení anonymity odpovědí nebyl slosovateľný kupón součástí dotazníku. Cílem tohoto postupu byla snaha eliminovat chybu způsobenou lidským selháním.
- Slosovateľný kupón vyplnilo celkem **2496** dotazovaných, což je **83,0 %** všech respondentů z výběrového souboru. Jedná se o vysoké procento vzhledem k tomu, že dotazník identifikoval poměrně citlivá data (ekonomický status respondenta, jeho rodiny, politickou orientaci, volební preference atd.).
- Kontrola práce tazatelů probíhala průběžně a byla uskutečněna na vzorku 5% dotázaných (CATI metodou). Selhání tazatele se neprojevovalo ani v jednom případě.

VII. ZÁVĚREM

Společnost AUGUR Consulting s.r.o. je přesvědčena, že učinila maximum pro zajištění celkové validity dat. Řadu úkonů jsme řešili nadstandardním způsobem.

Za nadstandardní považujeme také transparentnost jednotlivých kroků a činností, které se ve fázi přípravy, sběru dat, práce s daty a jejich kontrole uskutečňovaly. Zástupci řešitelského týmu z FSS MU byli průběžně informováni o jednotlivých krocích, dodržování dohodnutého časového harmonogramu a měli možnost kdykoliv osobně navštívit zázemí AUGUR Consulting s.r.o. a přímo na místě se informovat o průběhu realizace, čehož také využili.

Jsme přesvědčeni o tom, že aktivní spolupráce mezi AUGUR Consulting s.r.o. a zástupci řešitelského týmu z FSS MU v průběhu realizace celého projektu se promítla vysoce pozitivně do celkové kvality získaných dat a věříme, že případně v budoucnu umožní další spolupráci mezi Masarykovou univerzitou, Fakultou sociálních studií a společností AUGUR Consulting s.r.o. na výzkumných projektech obdobného charakteru.

Za AUGUR Consulting s.r.o.
Mgr. Marián Svoboda
ředitel společnosti

VIII. PŘÍLOHY

VIII.1. STRUKTURA VZORKU DOTAZOVANÝCH JEDNOTEK

Následující tabulky dokumentují strukturu výběrového souboru z hlediska sociálně-demografických znaků tak, jak byly respondenty uvedeny.

Kraj, ve kterém respondent žije	(v %)
Středočeský kraj	11,8
Jihočeský kraj	6,1
Plzeňský kraj	5,3
Karlovarský kraj	3,0
Praha	11,8
Ústecký kraj	8,0
Liberecký kraj	4,2
Královéhradecký kraj	5,3
Pardubický kraj	4,9
Kraj Vysočina	4,9
Jihomoravský kraj	11,0
Olomoucký kraj	6,1
Zlínský kraj	5,7
Moravskoslezský kraj	11,9
Celkem	100,0

Velikost sídla	(v %)
Do 1 000 obyvatel	15,8
1 001 až 5 000 obyvatel	14,1
5 001 až 25 000 obyvatel	22,4
25 001 až 90 000 obyvatel	23,2
90 001 až 1 000 000	15,8
Praha	8,7
Celkem	100,0

Pohlaví respondenta	(v %)
Muž	46,8
Žena	53,2
Celkem	100,0

Věk respondenta	(v %)
18 – 19 let	5,9
20 – 29 let	19,0
30 – 39 let	18,5
40 – 49 let	19,1
50 – 59 let	14,8
60 – 74 let	16,7
75 a více	6,0
Celkem	100,0

Stupeň vzdělání respondenta	(v %)
Bez vzdělání a základní	16,0
Střední	29,3
Úplné střední	37,8
Vysokoškolské	16,9
Celkem	100,0

VIII.2. DOTAZNÍK